

Marika Hyttinen, Teija Oikarinen ja Anu Rajala

SUOMUSSALMEN KUKKOSAARI

Tutkimuskertomus kesällä 2000 suoritetuista
arkeologisista kaivauksista (SKS-00)

OULUN YLIOPISTO
Arkeologian laboratorio
2000

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	2
2. TAUSTAA	3
2.1. Sijainti ja topografinen kuvaus	3
2.2. Kasvillisuus	4
2.3. Tutkimushistoria	4
3. KAIVAUKSET	6
3.1. Kaivausten tavoite ja metodi	6
3.3. Kaivausten kulku	6
3.3.1. Kaivausalue I (Painanteen osa I)	6
3.3.2. Kaivausalue II (Painanteen osa II)	8
4. RADIOHIILIANALYYSIN TULOKSET	10
5. JOHTOPÄÄTELMIÄ	11
6. ARKISTOTIEDOT	13
7. LÄHTEET	14
KARTTALUETTELO	15
KUVALUETTELO	16
LIITE	

1. JOHDANTO

Kukkosaaren kaivaustutkimukset suoritettiin 24.-28.7.2000. Oulun yliopiston yleisen arkeologian laudatur-opiskelijat Marika Hyttinen, Teija Oikarinen ja Anu Rajala jatkoivat edellisvuonna aloittamiaan saaren tutkimuksia (ks. Hyttinen, Oikarinen, Rajala, 2000). Kaivausten vastuullisena johtajana toimi Oulun yliopiston arkeologian laboratorion tutkimusapulainen, FM Timo Ylimaunu. Koska kaivaukset oli tarkoitus suorittaa lyhyessä ajassa, ja tutkittava alue oli pinta-alaltaan pieni, ulkopuoliset avustajat katsottiin tarpeettomiksi.

Kiitämme Suomussalmen kuntaa majoituksesta, kulkemiseen käytetystä veneestä, sekä hyvästä yhteistyöstä. Haluamme kiittää eritoten Lippo Vesteriä, josta oli suurta apua tärkeän tutkimustyön käytännön järjestelyissä. Kiitoksen sanat myös Risto Kemppaiselle, joka ystävällisesti kyyditsi tutkimusryhmän saareen moottoriveneellään kovassa aallokossa. Kaivausten jälkityöt tehtiin Oulun yliopiston arkeologian laboratoriossa. Kiitokset henkilökunnalle avusta, erityisesti amanuenssi FL Jari Okkoselle, amanuenssi FL Janne Ikäheimolle ja tutkimusapulainen FM Timo Ylimaunulle.

Oulussa, 13.05.2001

Marika Hyttinen

Teija Oikarinen

Anu Rajala

2. TAUSTAA

2.1. Sijainti ja topografinen kuvaus

Kukkosaari sijaitsee Kiantajärvässä Suomussalmen Kirkonkylän ja Hulkonniemen välillä, jonne matkaa on 400 m. Saaresta matkaa Suomussalmen taajamaan on noin 2,2 km, ja Suomussalmen kirkonkylän kirkkoon on matkaa n. 2,5 km (katso kartta 1). Saari on koillis-lounaissuuntainen muodoltaan kaareva harjusaari. Maa on kivikkoista ja paikoin lohkarista moreenia. Koillis- ja lounaispäissä on eroosion synnyttämiä hiekkapitoisia särkkiä. Rantavyöhykkeet ovat jään työntämien kivien peitossa, hienoaineksen erottauduttua rantahietikoksi. Saaren koillisosassa eroosion vaikutukset näkyvät voimakkaimmin. Saaren alkuperäinen pituus on 250-300 metriä ja leveys 20-30 m. Kiantajärven veden säännöstelyn takia saari on jakautunut kahtia (Kukkosaari I ja II). Vain poikkeuksellisen kuivina kesinä saaria yhdistävä kapea kivikkosärkkä on näkyvässä, kuten myös saaren päistä pistävät samanlaiset särkät koilliseen ja lounaaseen. Lounaissärkkä jatkuu kohti läheistä Teräväniemeä, ja onkin mahdollista, että saari olisi muodostanut aikoinaan niemen kärjen (Matiskainen 1979, s. 4).

Kukkosaari I (koillisosa) on häiriintymättömän maannoksen osalta noin 65 m pitkä, koillispuolelta n. 10 m ja lounaispuolelta noin 15 m leveä. Saaren korkein kohta on n. 3 m Kiannan (n. 199 m mpy) yläpuolella. Keskiosassa saarta on tasainen alue, jonka muusta alueesta poikkeava kasvillisuus viittaa myöhempään maankäyttöön. Korkein kohta on saaren eteläpuolella, jonka päällä on n. 70 cm syvä painanne, jonka seinämät ovat voimakkaasti maatuneet (Matiskainen 1979, s. 4).

Eroosiohiekkä on tuhonnut ja peittänyt Kukkosaari II:n alkuperäisen maannoksen. Nykyään se onkin matala ja kivikoinen hiekkasärkkä, joka vähitellen tuhoutuu eroosion kuluttamana. Kukkosaari II (lounaisosa) on Kukkosaarta I:stä pienempi. Sen pituus on noin 60 metriä ja leveys 6-10 m, joka on mitattu Kiannan ollessa n. 199 m mpy (Matiskainen 1979, s. 5). Saaren rantahietikossa on nähtävissä vieläkin runsaasti merkkejä esihistoriallisesta asutuksesta: kvartsi-iskoksia, keramiikkaa, palaneita luita ja punamultaläiskä. Löydöt jätettiin kuitenkin koskemattomina paikoilleen. Myös Kukkosaari I:n rantavedessä, joka vedensäännöstelyn takia nousi kaivausten aikanakin nopeasti, on näkyvässä runsaasti erilaisia työstettyjä kvartseja.

2.2. Kasvillisuus

Kasvillisuus Kukkosaari I:n eri osissa vaihtelee suuresti. Pääosin kasvillisuus on tyypillistä kuivalle kangasmetsälle, koska maaperä on niukkaravinteista. Puusto koostuu suurimmaksi osaksi männyistä. Joukossa on myös muutamia koivuja, pihlajia, haapoja, leppiä, katajia ja pajuja sekä hopeapajua esiintyy. Männyt kasvavat saaren keskiosassa, kun taas lehtipuut ovat keskittyneet saaren reunamille, lähelle rantavyöhykettä. Aluskasvillisuus muodostuu lähinnä variksenmarjasta, mustikasta, puolukasta, kanervasta, juolukasta, oravanmarjasta, heinäkasveista, erilaisista sammaleista ja jäkälistä. Lisäksi saarella esiintyy harvalukuisena ahomansikkaa ja kieloja. Saaren keskiosassa, joka on aikaisemmin tasoitettu viljelykäyttöön perunapelloksi, kasvavat etenkin sammaleet ja heinät.

Kukkosaari II:n kasvillisuus ei ole yhtä monimuotoista kuin koillissaarella. Kortteet, erilaiset heinät, pensaat ja vaivaiskoivut leimaavat saaren yleiskuvaa. Veden säännöstely on lähes kokonaan tuhonnut saaren ja sen kasvillisuuden. Nykyään saari onkin hiekkasärkkä, jossa on niukka kasvillisuus ja runsas lokkipopulaatio.

2.3. Tutkimushistoria

Kiantajärven vesien säännöstely aloitettiin 1960-luvun alussa Ämmänsaaren voimalaitoksen valmistuttua Emäjoen latvaan. Järven pinta kohosi noin 2-3 m, ja samalla esihistorialliset asuinpaikat joutuivat eroosion kohteeksi. Suomussalmella olevat aiemmin tutkitut asuinpaikat esihistorialliselta ajalta aina historialliselle ajalle asti sijaitsevat samalla korkeudella. Kukkosaaresta tehtiin useita irtolöytöjä vuonna 1978 vedenpinnan ollessa matalalla, mikä johti Heikki Matiskaisen johtamiin kaivaustutkimuksiin vuonna 1979. (Matiskainen 1979, s. 3.)

Matiskaisen kaivausten tarkoituksena oli Kukkosaaren asuinpaikan luonteen ja ajoituksen selvittäminen (Matiskainen 1979, s. 3). Tutkimusryhmä avasi Kukkosaari I:ssä neljä erillistä kaivausaluetta ja Kukkosaari II:ssa yhden kaivausalan saaren eteläosassa. Yhteensä tutkittiin 84 m² saarten pinta-alasta. Kaivausten tuloksena saatiin esihistoriallisesta asutuksesta kertovaa esineistöä kaikilta tutkituilta alueilta. Heikki Matiskainen tuli kuitenkin siihen lopputulokseen, että aktiivisimmat osat asutetuista alueista olivat jääneet järven rantaveden tuhoamaksi molemmilla saarilla. Merkittävimpänä muinaisjäännöksenä hän piti Kukkosaari

I:n lounaisosassa sijainnutta rakennelmaa, joka löydetyn punamultalinssin perusteella tulkittiin haudaksi. (Matiskainen 1979, s. 20)

Kukkosaaren mielenkiintoisimpana löytönä voidaan kuitenkin pitää vuonna 1980 irtolöytönä talteen otettua kuparitalttaa. Muualta Suomesta ei vastaavia talttoja ole löydetty. Malliltaan Kukkosaaren löytö muistuttaa kivialttaa eikä sen tekijä ole ilmeisestikään tuntenut valamista. Esine on myös muotoiltu takomalla, mikä viittaa kivikauteen. (Huurre - Turpeinen, 1992 s. 40-41)

Kukkosaaren nimestä on olemassa kansantarina, joka kertoo saaren saaneen nimensä 1880-luvulla. Kukon kerrotaan paenneen saarta lähimpänä olevasta niemestä, Hulkonniemestä saareen palavan rakennuksen sisästä. Matkaa saaren ja mantereen välillä sanotaan olleen noin 300 metriä. Toinen taru kertoo saarella olevan aarteen, jonka löytämisen ehtona on "yksöinen varsa, yksöistä jättä myöten". (Matiskainen 1979, s. 4)

Kesällä 1999 Oulun yliopisto suoritti Suomussalmen Kukkosaarella kaivaukset Marika Hyttisen, Teija Oikarisen & Anu Rajalan johdolla. Tuolloin tutkittiin yhteensä 10 m² laajuinen alue, joka sisälsi kaksi erillistä kaivausalueetta: 6x1 m² suuruisen koeojan saaren keskiosassa ja 4x1m² kokoisen alueen jo Matiskaisen osittain tutkimasta kivilatomuksesta/punamultahaudasta.

Maa koeojassa oli suurimmaksi osaksi sekoittunutta. Sotavuosina saarella sijainnut Calamniuksen perunapelto oli siis todennäköisesti ollut oletettua laajempialainen. Löytöinä 1999 alueelta saatiin mm. piitä, kvartsi-iskoksia, keramiikkaa ja palanutta luuta.

Mielenkiintoisin löytö painanteesta oli tuffiitista valmistettu riipus. Muita löytöjä olivat mm. pala purupihkaa, kvartsi-iskoksia, palanutta luuta ja piitä. Alueen kaivaminen jäi kuitenkin kesällä 1999 kesken, jolloin ehdittiin oletettua painannetta kaivaa kolme ensimmäistä kerrosta, joiden kunkin paksuus oli 10 cm. Tuolloin johtopäätelmänä alueen luonteesta oli asuinpainanne. Tähän tulokseen tultiin kaivauslöytöjen ja alueen topografian perusteella. (Ks. Hyttinen, Oikarinen & Rajala 1999).

3. KAIVAUKSET

3.1. Kaivausten tavoite ja metodit

Jo kesällä 1999 kaivausten mielenkiinnon kohteena oli Kukkosaari I:n lounaispäässä sijainnut painanne, josta Heikki Matiskainen oli tutkinut kaksi neljännessä vuonna 1979. Matiskaisen johtopäätelmä oli, että kyseessä saattaisi olla kivilatomus/punamultahauta. Vuoden 1999 kaivausten aikana avattiin vielä yksi neljännes lisää, jotta edellä mainitun muinaisjäänteiden todellisesta luonteesta saataisiin selvyys. Kesällä 1999 kohteesta ehdittiin tutkia ainoastaan kolme ensimmäistä kerrosta. Avatusta neljänneksestä saatiin talteen piitä, kvartsi-iskoksia, tuffiittinen riipus ja purupihkaa, mutta esimerkiksi ei lainkaan punamultaa, eikä kivilatomukseen viittaavaa rakennetta. Pikemminkin kaikki löydöt viittasivat asuinpainanteeseen. Tästä syystä kesken jääneitä tutkimuksia oli syytä jatkaa kesällä 2000. Tavoitteena oli tutkia jo avattu neljännes loppuun sekä avata vielä kohteen viimeinen neljännes, joka oli vielä tutkimatta. Tarkoituksena oli saada myös painanteesta hiilinäyte, jotta muinaisjäännöksen ikä saataisiin selvitettyä radiohiiliajoituksen avulla. Kaivausmetodi oli sama kuin edellisvuonna, eli alue kaivettiin 10 cm:n teknisissä kerroksissa alaspäin kohti painanteen pohjaa. Kaikki tasot valokuvattiin ja piirrettiin kartoiksi.

3.3. Kaivausten kulku

Kenttätyöt aloitettiin etsimällä kesäkuussa 1999 Kukkosaareen pystytetyt paalut. Olimme iskeneet puut vaaituskoneiden jalkojen alle, jotta kone pysyisi asemassaan. Löysimme paaluista kaksi, joten jouduimme iskemään yhden lisäpaalun. Kiintopisteenä käytimme Matiskaisen kiintopistettä kivessä, 200,13 m mpy ja asemoimme vaaituskoneen siten, että latta-arvo oli aina kiintopisteelle 1,26 m.

3.3.1. Kaivausalue I (painanteen osa I)

Aloitimme tyhjentämällä kesken jääneen kaivausalueen täyttömaasta. Kesken jääneen kaivausalueen pohjalle olimme asettaneet muovin tasoon kolme, eli 200, 54 m mpy (ks. raportti 1999). Tässä raportissa tutkimusaluetta nimitetään nimellä kaivausalue I (painanne I).

Aloimme kaivamaan neljättä kerrosta, joka käsitti ruudut $x=398/400$, $y=598/600$. Ruutujen keskellä maa-aines vaihteli hienosta hiekasta moreeninsekaiseen maahan. Likamaata ja palanutta hiekkaa löytyi sekä vallien puoleisista ruuduista että painanteen keskiosan ruuduista. Maaperän kivikko näytti luonnolliselta, ei ladotulta, mutta kaikissa ruuduissa oli myös palaneita kiviä. Neljäs kerros kaivettiin loppuun, ja se vaaitettiin ja piirrettiin. Tasossa neljä näkyi painanteen syvimmissä kohdassa likamaata, jonka keskellä oli suuria, noin 40 cm halkaisijaltaan olevia kiviä, jotka mahdollisesti oli ladottu. Sitä ympäröi vallissa hienon hiekan ja soran sekainen maa, sekä rikastunut maa. Kerros oli löydötön.

Viides kerros (200,46 – 200,36 m) käsitti ruudut $x=398/399$, $y=599$. Muut osat jätimme kaivamatta, sillä niissä alkoi jo pohjamaa. Poistimme painanteen syvimmissä kohdassa olevat suuret kivet, joita ympäröi likamaa. Kivien alla oli noin 5 cm:n paksuinen huuhtoutumiskerros, jossa oli myös hiiltä. Kerros oli löydötön. Alueen kaakkoisreunassa oli likamaata, jonka leveys tasokarttaa piirrettäessä oli 20-30 cm. Likamaa näytti jatkuvan kaivausalueen ulkopuolelle. Muu osa oli hiekan- ja soransekaisesta maata, jossa oli paljon kiviä. Edellisen tason ns. ladotut kivet eivät enää jatkuneet. Tästä kerroksesta painanteen syvimmästä osasta otettiin myös hiilinäyte.

Kuudes kerros (200,36 - 200,26 m) aloitettiin. Ruuduista $x=398/399$, $y=599$ kaivettiin puolet kaakkoisreunan puolelta, sillä karkea sorainen pohjamaa vaikutti jo alkavan muualla paitsi likamaavyöhykkeellä. Likamaa-alueella oli jonkin verran palaneita kiviä ja hiiltä. Likamaajuova kapeni ruudussa $x=398$, $y=599$, mutta oli ruudussa $x=399$, $y=599$ noin 20 cm:n levyinen. Kerros oli löydötön. Painanteen osan I kaivaminen lopetettiin tähän kerrokseen, sillä likamaajuova oli ollut täysin löydötön jo useiden kerroksien ajan. Tarkistimme kuitenkin lapion pistoilla vielä kaivamattoman alueen, ja likamaa loppui aivan tason alapuolella. Sen alla oli pohjamaakerros. Piirsimme kaivausalueesta profiilikartan. Sen jälkeen täytimme kaivausalueen ja entisöimme sen.

3.3.2. Kaivausalue II (painanteen osa II)

Kukkosaari I:een avattiin toinen tutkimusalue, 2 m²:n laajennus, painanteen vielä tutkimattomaan neljännekseen (ruudut $x=400/401$, $y=600$). Alue pintavaaitettiin ennen

turpeenpoistoa. Turvetta poistettaessa tuli ruudusta $x=400$, $y=600$ 0-kerroksesta kolme kvartsi-iskosta. Samassa ruudussa oli todella paksu turvekerros, ja heti sen alla oli palaneita kiviä. Ruudun lounaisnurkasta paljastui muovipressun reunaa, joka lienee Heikki Matiskaisen omalle kaivausalueelleen jättämä. 0-taso pintavaaitettiin ja valokuvattiin.

Ensimmäinen kerros aloitettiin kaivamaan (200,83 - 200,73 m). Kerroksesta tuli palaneita kiviä niukasti. Ruudusta $x=400$, $y=600$ löytyi kvartsi-iskos ja -kaavin.

Toinen kerros (200,73 - 200,63 m) aloitettiin. Löytöinä otettiin talteen muutama kvartsi-iskos. Huuhtoutumiskerroksen alta paljastui normaaliin tapaan rikastumiskerros, joka jatkui koko kerroksen läpi. Palaneita kiviä oli kerroksessa runsaasti. Tasossa kaksi kerros kattoi vain osan ruudusta $x=400$, $y=600$.

Siirryimme kolmanteen kerrokseen (200,63 - 200,53 m). Rikastumiskerros ~~kerros~~ jatkui suurimmaksi osaksi ruudussa $x=401$, $y=600$, mutta sen pohjoisnurkkauksessa näkyi ruokamultamaista maata. Ruudussa oli kohtalaisesti kiviä, sekä palaneita että palamattomia. Kaivoimme ruudun $x=400$, $y=600$ koillisnurkkaa, josta paljastui huuhtoutumiskerros. Ruudun $x=401$, $y=600$ pohjoisosassa maa oli osittain soransekaista. Samasta ruudusta tehtiin myös kerroksen ainoat löydöt: kvartsi-iskoksia, kvartsiydin, -kaavin ja pala palanutta luuta. Palanutta luuta ympäröi kellertävä likamaa.

Neljäs kerros (200,53 - 200,43 m) aloitettiin. Ruudusta $x=400$, $y=600$ otettiin talteen muutamia kvartsi-iskoksia huuhtoutumiskerroksen loputtua. Molempien ruutujen kaakkoispäissä tuli esille ladottuja, soikeita kiviä. Kivet olivat todella suuria, palaneita ja selkeästi ladottuja. Niiden välissä oli rikastumiskerrosta ja pieniä määriä likamaata. Ruudun $x=401$, $y=600$ pohjoispäässä jatkui edelleen ruokamullan sekainen maa, mutta alue pieneni huomattavasti koko ajan. Luoteispäästä, ruudusta $x=401$, $y=600$, paljastui likamaalaikkuja.

Viidennessä kerroksessa (200,43 - 200,33 m) jätettiin ruudun $x=401$, $y=600$ koillispäädystä puolet tasolle neljä. Ruudun ~~osa~~ kaivamatta jätetty osa oli jo täysin soraa ja soransekaista hiekkaa. Muu osakin ruudusta vaikutti muutenkin saavuttavan pohjan, ainoastaan kaakkoisprofiiliin jäävä mahdollinen kivilatomus jatkui alaspäin. Viides kerros kattoi jo ruudun $x=400$, $y=600$ lounaiskulmankin. Ruutu oli hyvin kivinen, ja siinä oli sekä palaneita ja palamattomia kiviä. Etelänurkkauksessa kivet näyttivät ladotuilta, ja ruudun luoteiskulmassakin oli

mielenkiintoinen ympyränmuotoinen kiviryhmä. Etelä- ja lounaispäädyssä ruutua oli vielä osittain huuhtoutunutta maata. Ruudun keskellä oli likamaa-alue, joka jatkui osin vielä ruudun $x=401$, $y=600$ puolelle. Likamaa-alueesta löytyi myös kerroksen ainoa löytö, kvartsi-iskos. Kerroksessa oli myös jonkin verran hiiltä, ja otimmekin hiilinäytteen likamaakohdan hiilestä ruudusta $x=400$, $y=600$.

Kaivausta jatkettiin kuudenteen kerrokseen (200,33 - 200,23 m). Ruudusta $x=401$, $y=600$ puolikkaasta alkoi tulla esiin hiekkaa ja soraa sekä anturamaata, joka jatkui ruudun $x=400$, $y=600$ puolelle. Saman ruudun reunaosista tuli vielä jonkin verran suuria, palaneita kiviä. Likamaata oli kerroksessa hyvin vähän, ja kulttuurikerros loppui tähän kerrokseen. Varmuuden vuoksi otimme toisen hiilinäytteen likamaakohdassa olleesta hiilestä. Anturamaa lisääntyi koko ajan, mitä syvemmälle kaivoimme. Kaivaminen lopetettiin tähän kerrokseen, ja profiilista piirrettiin kartta.

4. RADIOHIILIANALYYSIN TULOKSET

Kesän 2000 kaivausten yksi tärkeimmistä tavoitteista oli ajoittaa tutkimamme mahdollinen asuinpaikka. Tähän pyrimme ottamalla hiilinäytteen mahdollisimman häiriintymättömästä kontekstista. Asian varmistamiseksi otimme varmuuden vuoksi kolme näytettä eri puolilta kaivausalueita, joista päädyimme valitsemaan näytteen, joka parhaiten täytti vaatimukset. Tämä näyte otettiin kaivausalue II:sen (painanne II) ruudussa $x=400$, $y=600$ sijainneesta likamaa kohdasta.

C14-ajoituksessa talteen otetulle hiilelle saatiin kalibroimattomaksi iäksi 2090 ± 70 BP ja kalibroituna Cal BP 2310 – 2230, Cal BP 2190 – 1890 (ks. liite 1). Näin ollen kaivamamme alueen ajoitus sijoittuisi esiroomalaiselle rautakaudelle (ks. esim. Matti Huurre 2000).

5. JOHTOPÄÄTELMIÄ

Vuoden 1999 kaivauslöytöjen ja painanteen topografian perusteella arvelimme, että kaivausalue I: n kohdalla olisi sijainnut asuinpainanne. Vuonna 1979 Heikki Matiskaisen kaivausten tuloksena toteama kivilatomus jäi jo tuolloin selkeästi oman kaivausalueemme ulkopuolelle (itään). Matiskainen arveli painauman olevan lapinraunion kraaterimainen keskusta, jonka länsipuolelle mahdollinen kivilatomus jatkuisi. Tämä kuitenkin osoittautui jo vuonna 1999 virheelliseksi päätelmäksi, jolloin kaivausalueemme sijaitsi painauman länsivallissa. Ladottuja kiviä ei havaittu, vaan maaperä oli luontaisesti kivistä.

Päätelmämme paikalla mahdollisesti sijainneesta asuinpainanteesta osoittautui varsin epätodennäköiseksi kesän 2000 kaivaustulosten valossa. Tuolloin avasimme painauman itävallista kaksi lisäneliometriä (ks. kartta 2). Löydöt eivät lukumäärältään ja luonteeltaan viitanneet tyypilliseen esihistorialliseen asuinpainanteeseen. Sen sijaan itävallin profiilista paljastui heti ensimmäisessä kerroksessa osa mahdollista kivilatomusta. Tämä oli luultavasti osa Matiskaisen tutkimaa kivilatomusta. Kivet olivat isoja ja voimakkaasti palaneita ja niiden välissä oli hiilen- ja tuhkansekaista maata. Latomus näytti jatkuvan itään ja etelään kaivausalueen ulkopuolelle. Latomuksen mittasuhteita oli vaikeata arvioida silmämääräisesti, koska latomuksesta oli paljastettuna vain hyvin pieni alue muun osan ollessa pintamaan ja aluskasvillisuuden peitossa.

Mielenkiintoisen lisän kaivausalueen luonteen spekulointiin toivat alueelta (sekä kaivausalue I:lta sekä kaivausalue II:lta) löydetyt kolme erillistä ja pientä kivirykelmää (ks. kuva 13). Näiden funktiota on turha lähteä arvailemaan löytöjen perusteella.

Matiskaisen vuoden 1979 kaivaustulosten sekä vuoden 1999 ja 2000 tutkimusten perusteella kyseessä saattaisi olla esihistoriallinen polttohauta. Tätä johtopäätelmää tukisivat mahdollinen alueelta löytynyt kivilatomus, josta Matiskainen löysi punamultalinssin ja tuhkan ja noen sekaista maata. Samanlaista tuhkansekaista maata löytyi myös kesällä 2000 paljastetusta osasta latomusta.

Hiilestä tehdyssä radiohiilianalyysissä saatu ajoitus esiroomalaiselle rautakaudelle tukisi ajatusta vähälöytöisestä haudasta. Em. ajoitusta tukee myös jo Matiskaisen kivilatomuksesta löytämä ohutseinäinen keramiikanpala, jonka hän määritteli olevan Luukonsaaren A-ryhmän

keramiikkaa, joka edustaa juuri esiroomalaista rautakautista keramiikkaa (ks. esim. Huurre 2000).

6. ARKISTOTIEDOT

SUOMUSSALMEN KUKKOSAARI

Kunta: Suomussalmi
Kylä: Suomussalmen kirkonkylä
Maanomistaja: Suomen valtio
Peruskartta: PK 4422 11 SUOMUSSALMI, Kirkonkylä
Koordinaatit: x = eteläpää 7200 18, pohjoispää 7200 46
y = 450 54
z = n. 200

Kiintopisteet: KP 200,13 m mpy, rasti kivessä. Matiskaisen siirtämä kiintopiste, ks. Matiskainen 1979.

Arkistoaineisto: Marika Hyttinen, Teija Oikarinen & Anu Rajala, Suomussalmen Kukkosaaren kaivaustutkimukset 1999

Kaivauslöydöt: KM 31530: 1-123

Heikki Matiskainen, Suomussalmen Kukkosaaren kaivaustutkimukset 1979

Kaivauslöydöt: KM 20593: 1-266
Aiemmat löydöt: KM 20400: 1-31
Löydöt: KM 32480: 1-18
Dokumentaatio: Kaivausdiat: 50
MV-negatiivit: 32
Kartat: 15

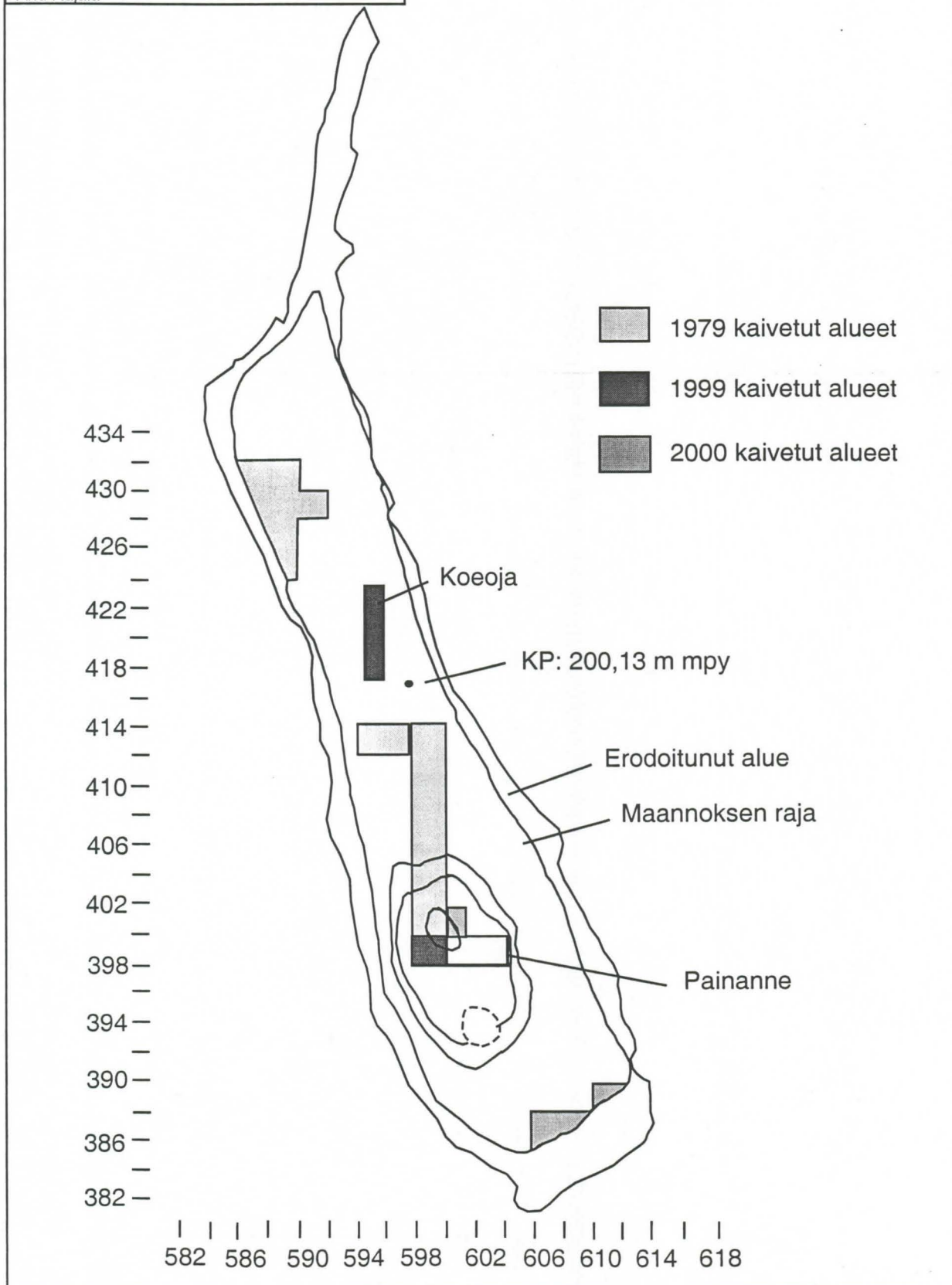
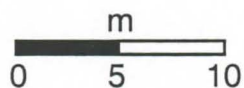
7. LÄHTEET

- Huurre Matti Huurre, 9000 vuotta Suomen esihistoriaa. Keuruu 2000.
- Huurre-Turpeinen 1992 Matti Huurre-Oiva Turpeinen, Leipä luonnosta. Suomussalmen historian kymmenen vuosituhatta. Keuruu 1992.
- Hyttinen, Oikarinen & Suomussalmen Kukkosaari. Kaivaustutkimukset 7.-18.6.1999.
Rajala 1999 Marika Hyttisen, Teija Oikarisen & Anu Rajalan kaivauskertomus. Oulun yliopiston arkeologian laboratorion topografinen arkisto.
- Matiskainen 1979 Suomussalmen Kukkosaari. Kaivaustutkimukset 14.7.-14.8. 1979. Heikki Matiskaisen kaivauskertomus. Oulun yliopiston arkeologian laboratorion topografinen arkisto.

KARTTALUETTELO

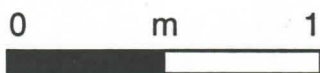
1. Kukkosaari I ja II peruskartalla, 1:20 000.
2. Kukkosaari I, yleiskartta, 1:800.
3. Painanne I, taso 4, 1:25
4. Painanne I, tasot 5 & 6, 1:20
5. Painanne I, profiilikartta, 1:10
6. Painanne II, pintavaaituskartta & 0-taso vaaituskartta, 1:25
7. Painanne II, tasot 1 & 2, 1:20
8. Painanne II, tasot 3 & 4, 1:20
9. Painanne II, tasot 5 & 6, 1:20
10. Painanne II, profiilikartta, 1:10

OULUN YLIOPISTO Arkeologia	
Suomussalmi Kukkosaari I (SKS-00)	
Yleiskartta	Mittakaava 1:800
KP:200,13 m mpy	26.7.2000
Piirtäjät: Marika Hyttinen, Teija Oikarinen ja Anu Rajala	

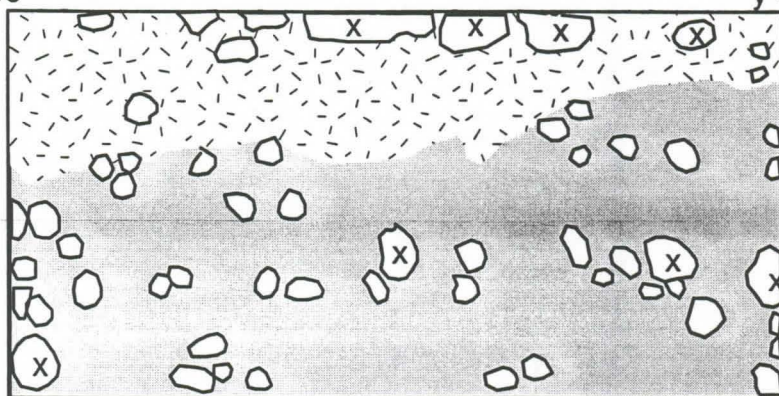
OULUN YLIOPISTO Arkeologia	
Suomussalmi Kukkosaari (SKS-00)	
Tasokartta	Mittakaava 1:20
KP:200,13 m mpy	26.7.2000
Painanne I, 5. taso, koneen korkeus 1,26 m	
Piirtäjä: Marika Hyttinen	

- likamaa
- hiekankertainen maa
- iso kivi
- kivi
- profiililissa oleva kivi

x = 400
y = 600

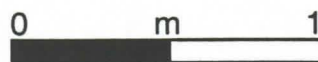
x = 398
y = 600

x = 400
y = 599

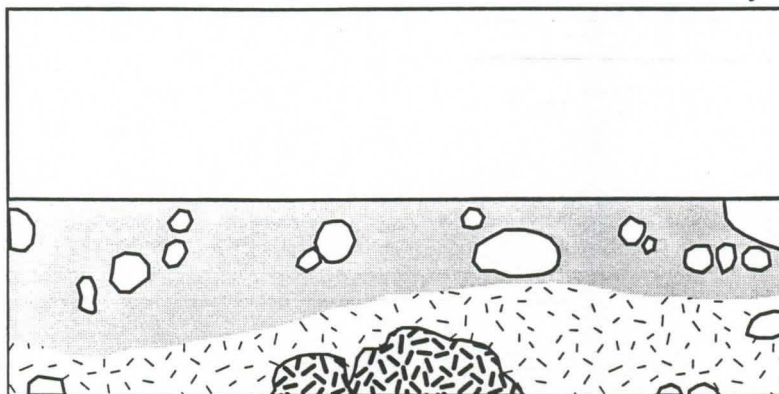
x = 398
y = 599

OULUN YLIOPISTO Arkeologia	
Suomussalmi Kukkosaari (SKS-00)	
Tasokartta	Mittakaava 1:20
KP:200,13 m mpy	27.7.2000
Painanne I, 6. taso, koneen korkeus 1,26 m	
Piirtäjä: Teija Oikarinen, Marika Hyttinen	

x = 398
y = 599

x = 400
y = 599

x = 398
y = 600

x = 400
y = 600

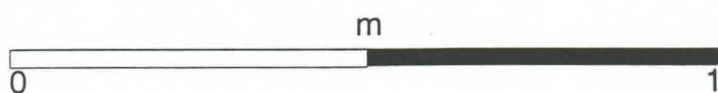
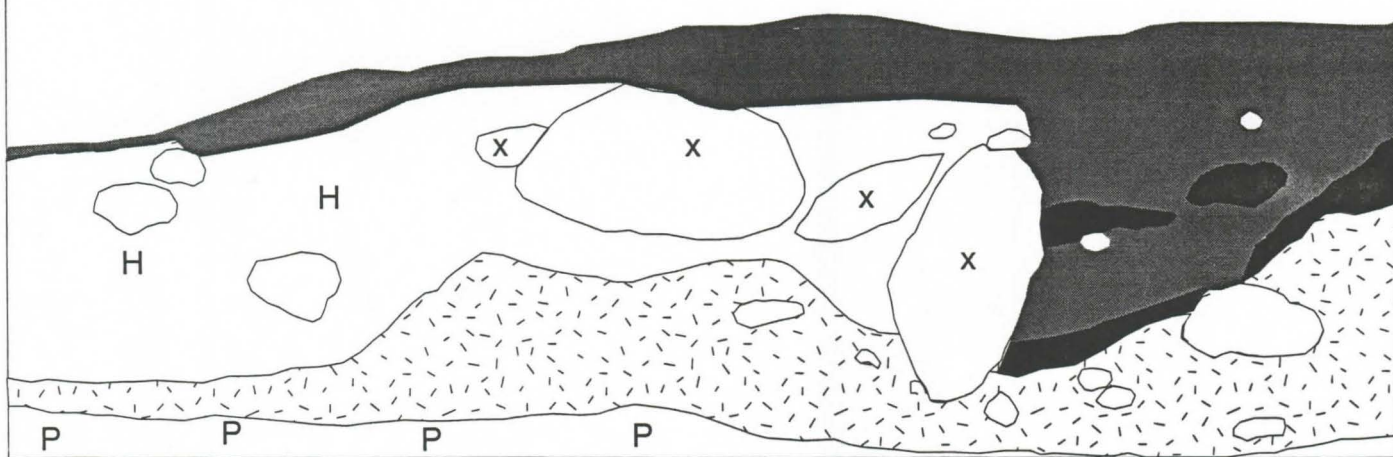
OULUN YLIOPISTO Arkeologia	
Suomussalmi Kukkosaari (SKS-00)	
Profilikartta	Mittakaava 1:10
KP:200,13 m mpy	27.7.2000
Painanne I, koneen korkeus 1,26 m	
Piirittäjä: Teija Oikarinen, Anu Rajala	

x = 400
y = 600

x = 398
y = 601

0,90

0,61

- turve
- huhtoutumiskerros
- likamaa
- rikastumiskerros
- hiili
- pohjamaa
- kivi
- palanut kivi

OULUN YLIOPISTO Arkeologia	
Suomussalmi Kukkosaari (SKS-00)	
Pintavaaituskartta	Mittakaava 1:25
KP:200,13 m mpy	25.7.2000
Painanne II, koneen korkeus 1,26 m	
Piirtäjä: Anu Rajala	

x = 400
y = 600

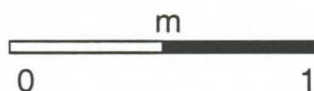
x = 402
y = 600

0,92	0,89	0,72	0,63	0,59
0,89	0,78	0,69	0,64	0,49
0,70	0,59	0,53	0,52	0,54

x = 400
y = 601

x = 402
y = 402

OULUN YLIOPISTO Arkeologia	
Suomussalmi Kukkosaari (SKS-00)	
Vaaituskartta	Mittakaava 1:25
KP:200,13m mpy	25.7.2000
Painanne II,0-taso,koneen korkeus 1,26 m	
Piirtäjä: Anu Rajala	

x = 400
y = 600

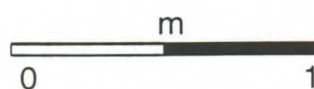
x = 402
y = 600

0,94	0,93	0,80	0,69	0,63
0,87	0,86	0,72	0,64	0,59
0,78	0,60	0,86	0,56	0,57

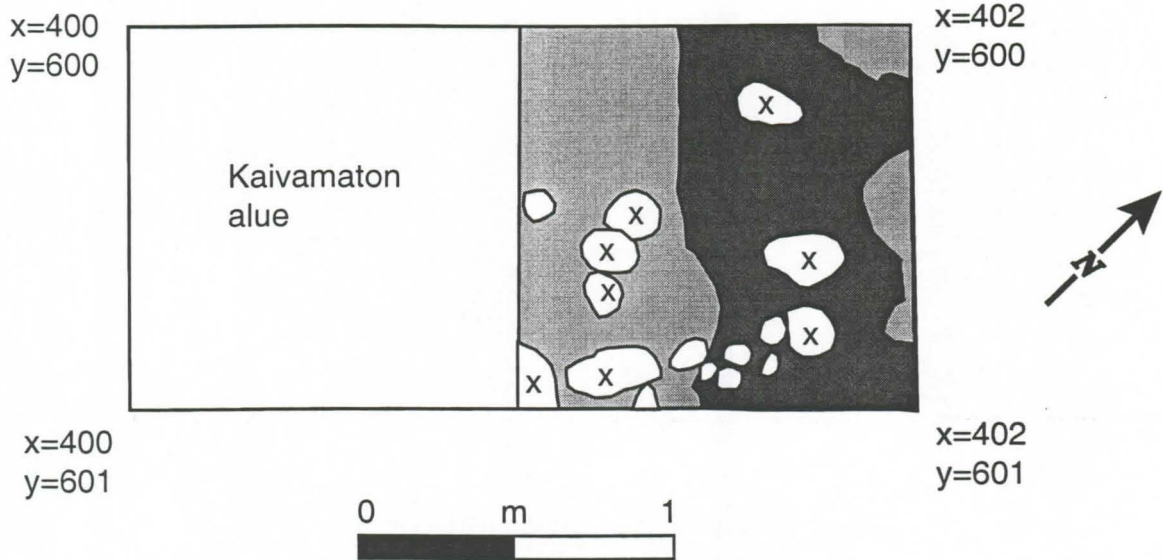

x = 400
y = 601

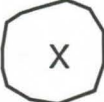
x = 402
y = 601

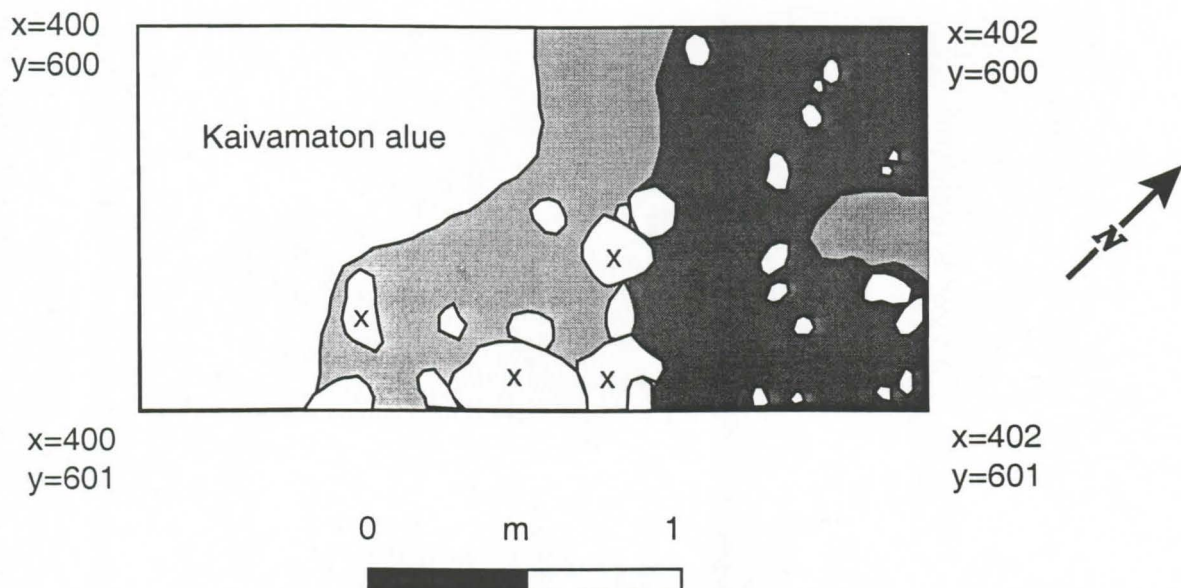

OULUN YLIOPISTO Arkeologia	
Suomussalmi Kukkosaari (SKS-00)	
Tasokartta	Mittakaava 1:20
KP:200,13 m mpy	26.7.2000
Painanne II, 1. taso, koneen korkeus 1,26 m	
Piirtäjä: Anu Rajala	

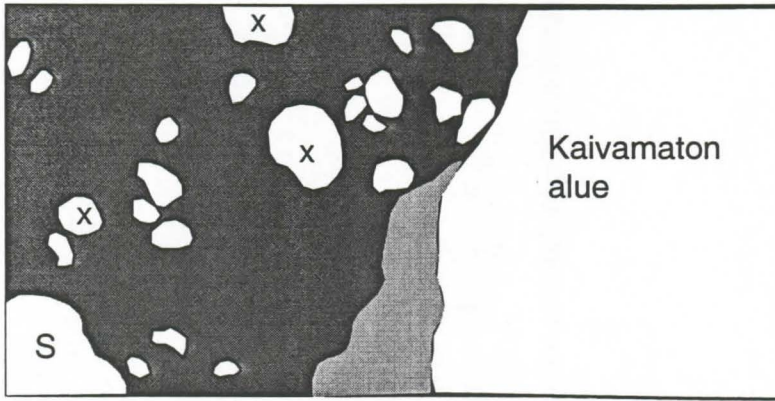
OULUN YLIOPISTO Arkeologia	
Suomussalmi Kukkosaari (SKS-00)	
Tasokartta	Mittakaava 1:20
KP:200,13 m mpy	26.7.2000
Painanne II, 2. taso, koneen korkeus 1,26 m	
Piirtäjä: Anu Rajala	

- huuhtoutumiskerros
- rikastumiskerros
- kivi
- iso kivi

OULUN YLIOPISTO Arkeologia	
Suomussalmi Kukkosaari (SKS-00)	
Tasokartta	Mittakaava 1:20
KP:200,13 m mpy	28.7.2000
Painanne II,3.taso,koneen korkeus 1,26 m	
Piirtäjä: Marika Hyttinen	

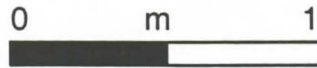
x = 402
y = 601

x = 400
y = 601

x = 402
y = 600

x = 400
y = 600

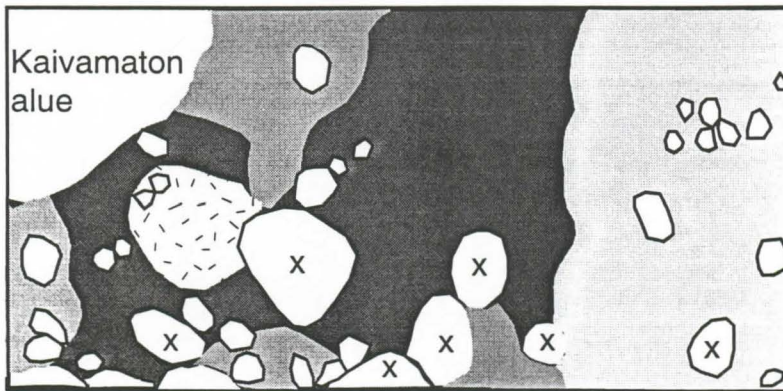
- rikastumiskerros
- likamaa
- huuhtoutumiskerros
- sekoittunut maa
- hiekkansekainen maa

 kivi

 iso kivi

OULUN YLIOPISTO Arkeologia	
Suomussalmi Kukkosaari (SKS-00)	
Tasokartta	Mittakaava 1:20
KP:200,13 m mpy	28.7.2000
Painanne II,4. taso,koneen korkeus1,26 m	
Piirtäjä: Anu Rajala, Marika Hyttinen	

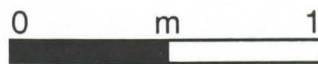
x = 400
y = 600

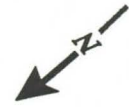
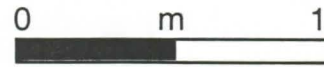
x = 402
y = 600

x = 400
y = 601

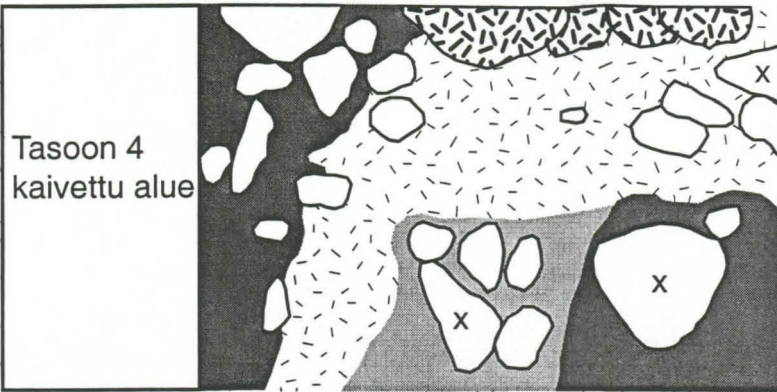
x = 402
y = 601

OULUN YLIOPISTO Arkeologia	
Suomussalmi Kukkosaari (SKS-00)	
Tasokartta	Mittakaava 1:20
KP:200,13 m mpy	28.7.2000
Painanne II, 5. taso, koneen korkeus 1,26 m	
Piirtäjä: Marika Hyttinen, Teija Oikarinen	

x = 402
y = 601

X = 400
y = 601

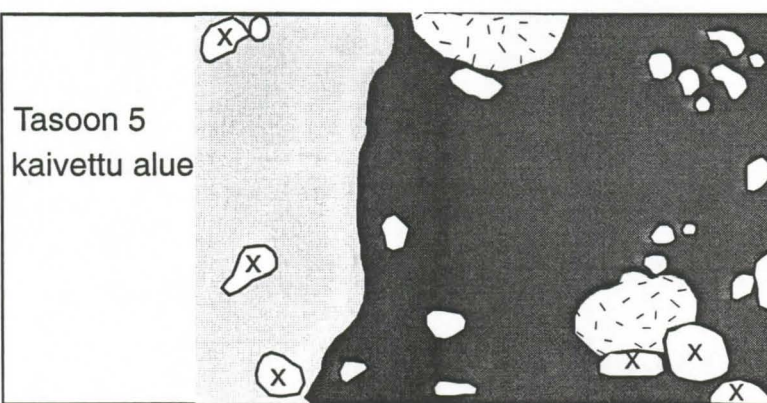
x = 402
y = 600

x = 400
y = 600

OULUN YLIOPISTO Arkeologia	
Suomussalmi Kukkosaari (SKS-00)	
Tasokartta	Mittakaava 1:20
KP:200,13 m mpy	28.7.2000
Painanne II, 6. taso, koneen korkeus 1,26 m	
Piirtäjä: Marika Hyttinen, Anu Rajala	

- turvetta & ruokamultaa
- huuhtoutumiskerros
- rikastumiskerros
- likamaa
- hiekkansekainen maa
- kivi
- iso kivi
- profiilissa oleva kivi

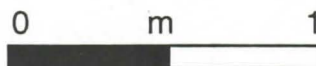
x = 402
y = 601

x = 400
y = 601

x = 402
y = 600

x = 400
y = 600

OULUN YLIOPISTO Arkeologia	
Suomussalmi Kukkosaari (SKS-00)	
Profilil kartta	Mittakaava 1:10
KP:200,13 m mpy	28.7.2000
Painanne II, koneen korkeus 1,26 m	
Piirtäjä: Marika Hyttinen, Anu Rajala	

x=402

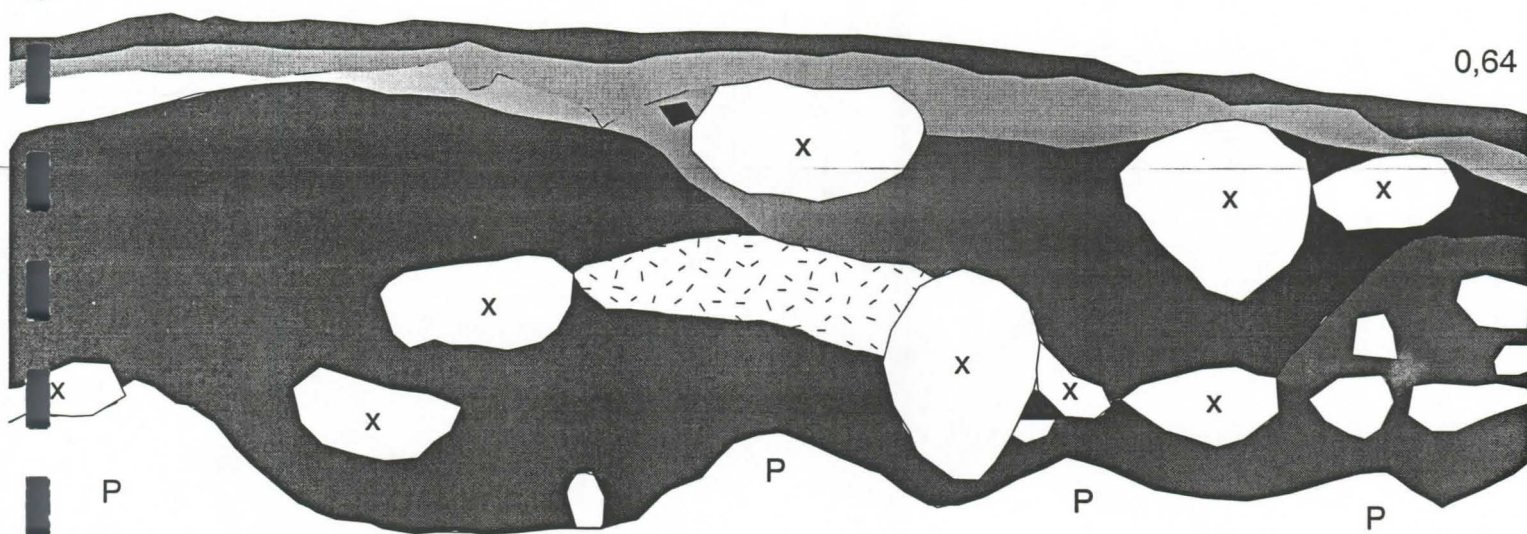
y=601

0,83

x=400

y=601

0,64

turve

huuhtoutumiskerros

tuhkan ja hiilen sekainen maa

likamaa

rikastumiskerros

pohjamaa

hiili

KUVALUETTELO

Kuva 1. Kukkosaari I.

Kuva 2. Kukkosaari I kuvattuna etelään.

Kuva 3. Kaivausalue I ja II kuvattuna länteen.

Kuva 4. Kaivausalue I ennen turpeenpoistoa.

Kuva 5. Kaivausalue I, taso 6.

Kuva 6. Kaivausalue I, yksityiskohta profiilista.

Kuva 7. Kaivausalue II, taso 1.

Kuva 8. Kaivausalue II, taso 4.

Kuva 9. Kaivausalue II, yksityiskohta profiilista.

Kuva 10. Kaivausalue II, yksityiskohta profiilista.

Kuva 11. Kaivausalue II. likamaata.

Kuva 12. Kaivausalue II, kiviryhmä.

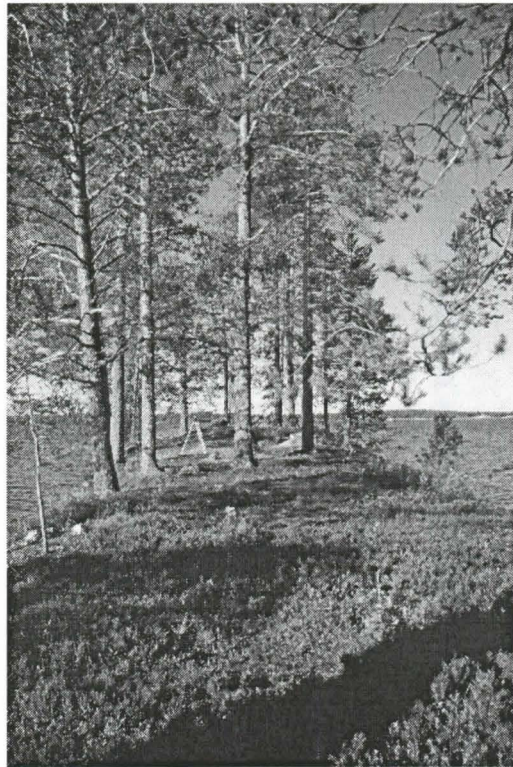
Kuva 13. Kaivausalue II, kiviryhmä.

Kuvauspäiväkirja						
Kaivaustunnus:			SKS-00			
Kamera:			CANON T70			
Aihepiiri:			Suomussalmi, Kukkosaari			
Filmilaatu:			1 ja 2			
Filmin n:o:			1			
Kuvaaja:			(Suluissa)			
N:o	Pv	Klo	S	Ob	An:o	Aihe
0	24.7.2000	10:50	310		35	Painanne I ennen turpeenpoistoa (A. Rajala)
1	24.7.2000	10:51			36	Työkuva (A. Rajala)
2	25.7.2000	11:00	270		37	Painanne I, taso 4 (A. Rajala)
3	25.7.2000	11:05	270		1	Painanne I, taso 4 (A. Rajala)
4	25.7.2000	13:30	320		2	Painanteet I ja II (M. Hyttinen)
5	26.7.2000	09:00	120		3	Painanne I, ruutu x=398, y=600 profiili, yks.kohta (T. Oikarinen)
6	26.7.2000	09:26	30		4	Painanne II, taso 0, yleiskuva (M. Hyttinen)
7	26.7.2000	11:45	110		5	Painanne II, taso 1, yleiskuva (A. Rajala)
8	26.7.2000	11:50	210		6	Painanne II, x=401,y=600, taso 1, yksityiskohta (A. Rajala)
9	26.7.2000	14:35	110		7	Painanne I, x=398/399, y=599, taso 5, yleiskuva (A. Rajala)
10	26.7.2000	14:37	110		8	Painanne I, x=399, y=599, likamaa, yks.kohta (A. Rajala)
11	26.7.2000	16:15	ylh.		9	Painanne II, taso 2 (M. Hyttinen)
12	26.7.2000	16:15	ylh.		10	Työkuva (M. Hyttinen)
13	26.7.2000	17:45	140		11	Painanne I, yleiskuva (A. Rajala)
14	26.7.2000	17:47	200		12	Painanne I, yleiskuva (A. Rajala)
15	27.7.2000	08:55			13	Työkuva (A. Rajala)
16	27.7.2000	08:55			14	Työkuva (A. Rajala)
17	27.7.2000	10:00	30		15	Painanne II, taso 3 (M. Hyttinen)
18	27.7.2000	10:05			16	Työkuva (M. Hyttinen)
19	27.7.2000	10:10	130		17	Painanteet I & II, taustalla Kukkosaari II (M. Hyttinen)
20	27.7.2000	10:50	120		18	Painanne I, profiili (T. Oikarinen)
21	27.7.2000	10:51	120		19	Painanne I, profiili, ruutu x=398, y=599 (T. Oikarinen)
22	27.7.2000	10:52	120		20	Painanne I, profiili, ruutu x=399, y=599 (T. Oikarinen)
23	27.7.2000	12:10	310		21	Painanne I, yks.kohta likamaasta, x=401, y=600 (A. Rajala)
24	27.7.2000	12:11	ylh.		22	Painanne I, yks.kohta likamaasta, x=401, y=600 (A. Rajala)
25	28.7.2000	07:30	210		23	Kaivausalueen topografia, yleiskuva (T. Oikarinen)
26	28.7.2000	07:32	200		24	Kaivausalueen topografia, yleiskuva (T. Oikarinen)
27	28.7.2000	07:35	180		25	Kukkosaari I, yleiskuva (T. Oikarinen)
28	28.7.2000	08:43	30		26	Painanne II, taso 4 (A. Rajala)
29	28.7.2000	08:44	120		27	Painanne II, taso 4, yleiskuva (A. Rajala)
30	28.7.2000	08:46	175		28	Painanne II, yks.kohta, taso 4, ruutu x=400, y=600 (A. Rajala)
31	28.7.2000	08:50			29	Työkuva (A. Rajala)
32	28.7.2000	11:10	100		30	Painanne II, taso 5, yleiskuva (M. Hyttinen)
33	28.7.2000	11:15	230		31	Painanne II, taso 5, yleiskuva (M. Hyttinen)
34	28.7.2000	11:18	100		32	Painanne II, yks.kohta, kivilatomus x=400, y=600 (M. Hyttinen)
35	28.7.2000	11:20	ylh.		33	Painanne II, yks.kohta, kiviryhmä, x=400, y=600 (M. Hyttinen)
36	28.7.2000	11:37			34	Työkuva (A. Rajala)
37	28.7.2000	14:10	230		35	Painanne II, taso 6, yleiskuva (A. Rajala)
38	28.7.2000	14:15	ylh.		36	Painanne II, ruutu x=400, y=600, taso 6 (A. Rajala)
39	28.7.2000	14:15	130		37	Painanne II, taso 6, profiili (A. Rajala)
Kuvauspäiväkirja						
Kaivaustunnus:			SKS-00			
Kamera:			CANON T70			
Aihepiiri:			Suomussalmi, Kukkosaari			
Filmilaatu:			Dia			
Filmin n:o:			3			
Kuvaaja:			(Suluissa)			
N:o	Pv	Klo	S	Ob	An:o	Aihe
0	28.heinä	14:25	130		1	Painanne II, taso 6, profiili (A. Rajala)
1	28.heinä	14:26	130		2	Painanne II, yks.kohta profiilista, x=400, y=600 (A. Rajala)
2	28.heinä	14:27	130		3	Painanne II, taso 6, profiili, yleiskuva (A. Rajala)
3	28.heinä	16:05	180		4	Yleiskuva kaivausalueesta (T. Oikarinen)
4	28.heinä	16:10	0		5	Yleiskuva kaivausalueesta (T. Oikarinen)
5	28.heinä	16:11	200		6	Yleiskuva kaivausalueesta (T. Oikarinen)
6	28.heinä	16:12	160		7	Yleiskuva, Kukkosaari I ja II (T. Oikarinen)
7	28.heinä	16:50	120		8	Kukkosaari I järveltä (T. Oikarinen)
8	28.heinä	16:52	120		9	Kukkosaari I järveltä (T. Oikarinen)
9	28.heinä	12:57	90		10	Anu ja Marika soutavat (T. Oikarinen)

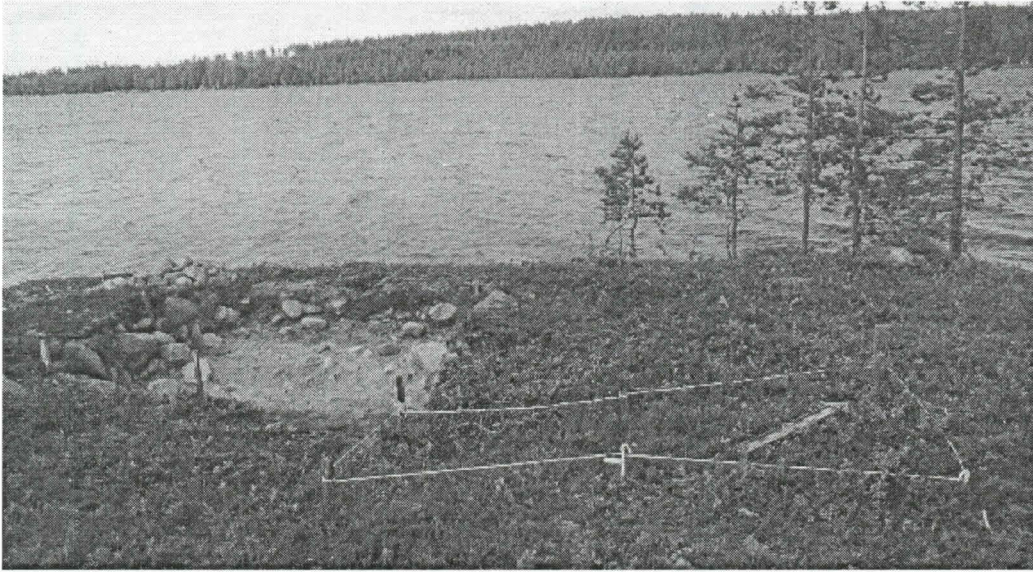
N:o	Pv	Klo	S	Ob	An:o	Aihe
KUVAUSPÄIVÄKIRJA						
Kaivaustunnus:		SKS-00				
Kamera:		PENTAX				
Aihepiiri		Suomussalmi, Kukkosaari				
Filmitaatu:		MV				
Filmin n:o:		1 ja 2				
Kuvaaja		(Suluissa)				
0	25.7.2000	11:05	320		23	Painanne I, taso 4 (M. Hyttinen)
1	25.7.2000	13:40	45		24	Painanteet I & II (T. Oikarinen)
2	26.7.2000	09:25	150		1	Painanne II, taso 0 (A. Rajala)
3	26.7.2000	11:40	220		2	Painanne II, taso 1 (M. Hyttinen)
4	26.7.2000	11:45	45		3	Painanne II, taso 1 (M. Hyttinen)
5	26.7.2000	14:45	280		4	Painanne I, taso 5 (T. Oikarinen)
6	26.7.2000	14:46:00	0		5	Painanne I, taso 5 (T. Oikarinen)
7	26.7.2000	16:13	110		6	Painanne II, taso 2, yleiskuva (A. Rajala)
8	26.7.2000	17:45	140		7	Painanne I, taso 6 (T. Oikarinen)
9	27.7.2000	08:50	200		8	Kukkosaari II nähtynä Kukkosaari I:ltä (T. Oikarinen)
10	27.7.2000	09:50	50		9	Painanne II, taso 3 (A. Rajala)
11	27.7.2000	09:55			10	Työkuva (A. Rajala)
12	27.7.2000	10:10			11	Työkuva, Hulkkonniemi taustalla (A. Rajala)
13	28.7.2000	07:36	210		12	Yleiskuva (T. Oikarinen)
14	28.7.2000	07:37	180		13	Kukkosaari I, yleiskuva (T. Oikarinen)
15	28.7.2000	08:45	210		14	Painanne II, taso 4 (M. Hyttinen)
16	28.7.2000	08:58	130		15	Painanne II, taso 4, yleiskuva (T. Oikarinen)
17	28.7.2000	10:15	30		16	Painanne II, taso 5, yleiskuva (T. Oikarinen)
18	28.7.2000	10:17	120		17	Painanne II, taso 5, yleiskuva (T. Oikarinen)
19	28.7.2000	10:18			18	Painanne II, taso 5, kiviryhmä (T. Oikarinen)
20	28.7.2000	14:10	40		19	Painanne II, taso 6, yleiskuva (T. Oikarinen)
21	28.7.2000	14:15	210		20	Painanne II, taso 6, yleiskuva (T. Oikarinen)
22	28.7.2000	14:17	130		21	Painanne II, taso 6, profiili (T. Oikarinen)
23	28.7.2000	16:54	120		22	Kukkosaari I järveltä nähtynä (T. Oikarinen)
24	28.7.2000	16:55	120		23	Kukkosaari I järveltä nähtynä (T. Oikarinen)

Kuva 1. Kukkosaari I kuvattuna Kiantajärveltä itään.
Oulun yliopisto, Arkeologian laboratorio. Dia nro 24065. Kuva: Teija Oikarinen

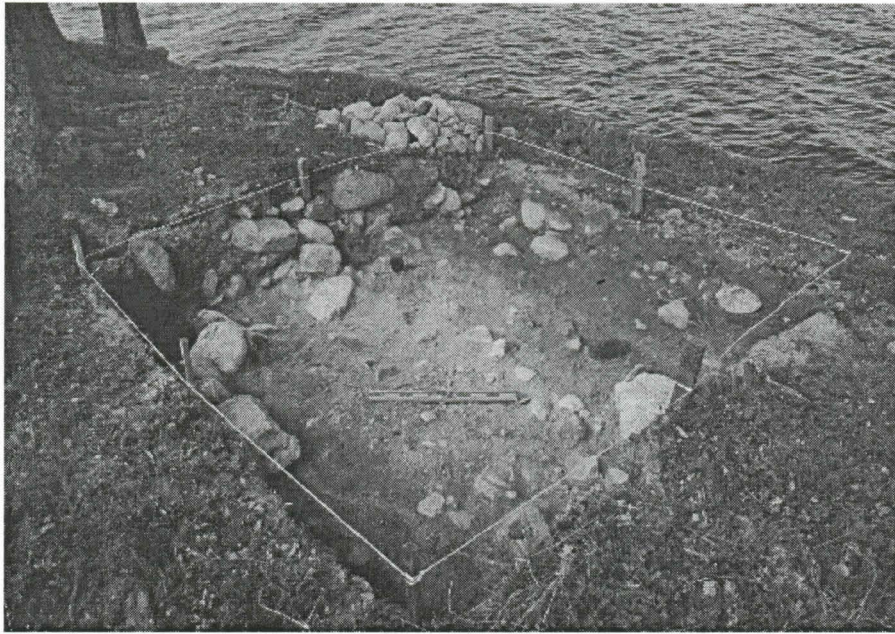
Kuva 2. Kukkosaari I kuvattuna etelään.
Oulun yliopisto, Arkeologian laboratorio.
Dia nro 24045. Kuva: Teija Oikarinen

Kuva 3. Kaivausalueet I ja II kuvattuna länteen.
Oulun yliopisto, Arkeologian laboratorio. Dia nro 24022. Kuva: Marika Hyttinen

Kuva 4. Kaivausalue I ennen turpeenpoistoa, kuvattuna luoteeseen. Oulun yliopisto,
Arkeologian laboratorio. Dia nro 24018. Kuva: Anu Rajala

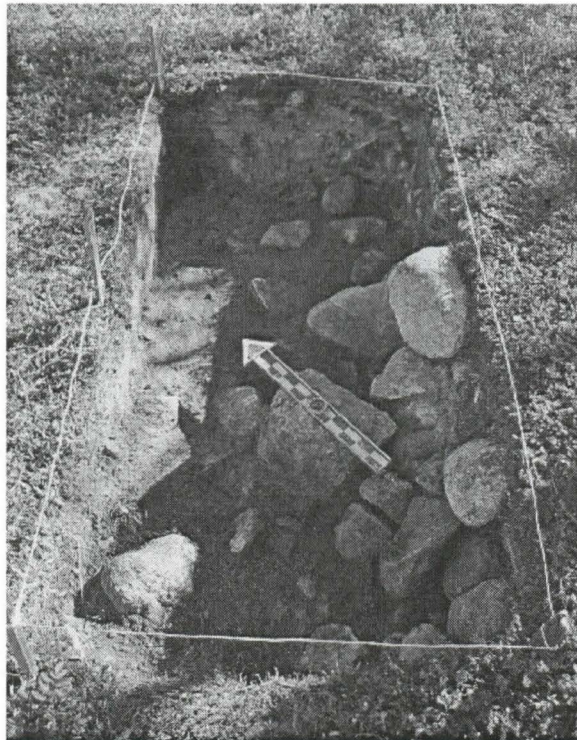
Kuva 5. Kaivausalue I, taso 6, kuvattuna lounaaseen.
Oulun yliopisto, Arkeologian laboratorio. Dia nro 24020. Kuva: Anu Rajala

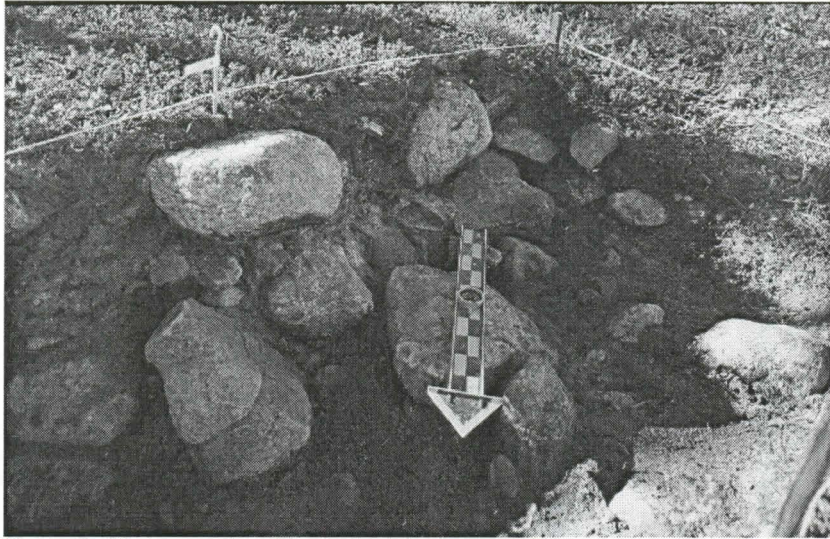
Kuva 6. Kaivausalue I, yksityiskohta profiilista, ruutu $x=399$, $y=599$.
Oulun yliopisto, Arkeologian laboratorio. Dia nro 24040.
Kuva: Teija Oikarinen.

Kuva 7. Kaivausalue II, taso 1. Kuvattuna koilliseen.
Oulun yliopisto, Arkeologian laboratorio. Dia nro 24025
Kuva: Anu Rajala

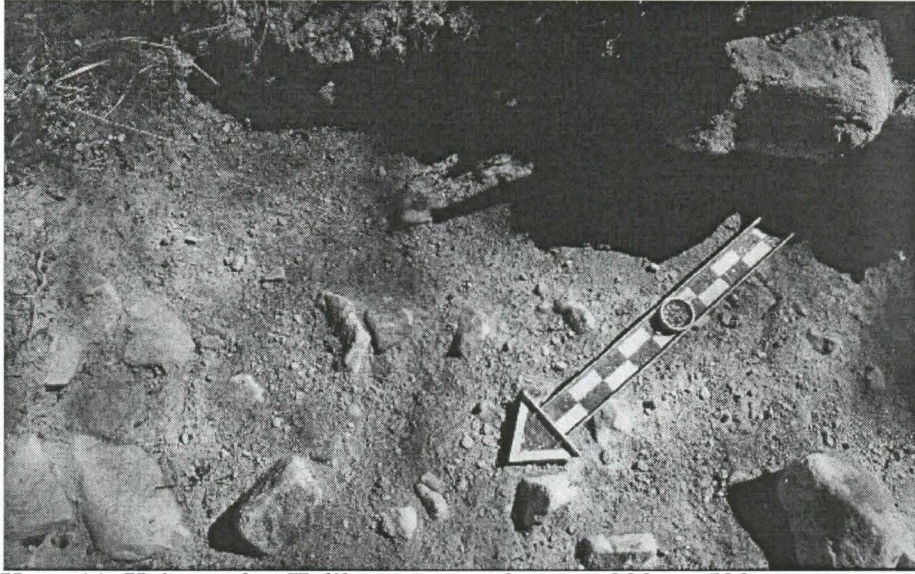
Kuva 8. Kaivausalue II, taso 4, kuvattuna koilliseen. Oulun yliopisto,
Arkeologian laboratorio. Dia 24046. Kuva: Anu Rajala

Kuva 9. Kaivausalue II, yksityiskohta profiilista, ruutu x=400 y=600, taso 4. Kuvattuna etelään. Oulun yliopisto, Arkeologian laboratorio. Dia nro 24048. Kuva: Anu Rajala

Kuva 10. Kaivausalue II: sen profiili ja mahdollinen kivilatomus, ruutu x=400, y=600. Huomaa tuhkansekainen maa kivien välissä. Kuvattu kaakkoon. Oulun yliopisto, Arkeologian laboratorio. Dia nro 24052. Kuva: Marika Hyttinen

Kuva 11. Kaivausalue II, likamaata ruudussa $x=399$, $y=599$.
Paikalta löytyi pala palanutta luuta. Kuvattuna kaakkoon.
Oulun yliopisto, Arkeologian laboratorio. Dia nro 24028. Kuva: Anu Rajala

Kuva 12. Kaivausalue II. Yksityiskohta kiviryhmästä tasossa 1, ruudussa
 $x=401$, $y=600$ Kuvattuna kaakkoon. Oulun yliopisto, Arkeologian laboratorio.
Dia nro 24026. Kuva: Anu Rajala

Kuva 13. Yksityiskohta kaivausalue II: sen koillispäädyssä olevasta kiviryhmästä ruudussa x=400, y=600. Kuvattu ylhäältä.
Oulun yliopisto, Arkeologian laboratorio. Dia nro 24053.
Kuva: Marika Hyttinen

CALIBRATION OF RADIOCARBON AGE TO CALENDAR YEARS

(Variables: est. C13/C12=-25:lab. mult=1)

Laboratory number: 149530

Conventional radiocarbon age: 2090±70 BP

2 Sigma calibrated results: Cal BC 360 to 280 (Cal BP 2310 to 2230) and
 (95% probability) Cal BC 240 to Cal AD 60 (Cal BP 2190 to 1890)

'C13/C12 ratio estimated

Intercept data

Intercept of radiocarbon age
 with calibration curve: Cal BC 100 (Cal BP 2050)

1 Sigma calibrated result: Cal BC 190 to 30 (Cal BP 2140 to 1980)
 (68% probability)

